

بررسی چالش های نظام بانک داری اسلامی از دیدگاه جنسیتی و مدرک تحصیلی حسابداران بانک ملی زاهدان

عابده شهناوی

کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی هرمزان، بیرجند، ایران. (نویسنده مسئول)
abedhshahnavazi@gmail.com

دکتر حبیب اله نخعی

استادیار گروه حسابداری، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران.
habibollahnakhaei@yahoo.com

شماره ۱۸ / زمستان ۱۳۹۸ (جلد سوم) / صص ۴۸-۶۵
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره دوم)

چکیده

نظام بانکداری اسلامی، باید به عنوان یک واقعیت در حال توسعه دیده شود. یکی از نقاط قوت بانکداری اسلامی در مقابل بانکداری متعارف مشارکت در سود و زیان فعالیت های تامین مالی شده توسط بانک در چارچوب قراردادهای مشارکتی می باشد. بنابراین معرفی روش هایی برای کمک به بانکداری اسلامی جهت اجرای صحیح تسهیلات مشارکتی همواره مورد توجه کارشناسان تامین مالی اسلامی بوده است. بنابراین هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی چالش های نظام بانک داری اسلامی از دیدگاه جنسیتی و مدرک تحصیلی حسابداران بانک ملی زاهدان است به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد استفاده شد که پایایی آن به روش آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات در بخش آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از میانگین و انحراف معیار از نرم افزار SPSS23 اقدام شد. نتایج حاصل از پژوهش نشان می دهد که غیر واقعی بودن برخی از معاملات، وجود اشکالات در معاملات بانکی، کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی، متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها، ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا، فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها و دیگر موسسه های اعتباری غیر بانکی، فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا، پیچیده بودن قوانین و مقررات از دیدگاه جنسیتی و مدرک تحصیلی حسابداران بانک ملی زاهدان از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

کلید واژه ها: بانکداری، بانکداری اسلامی، چالش های بانکداری اسلامی.

مقدمه

بانکداری اسلامی بیش از سه دهه است که در ایران در حال اجرا می باشد. این نوع از بانکداری، که روشی جدید در واسطه گری مالی توسط بانک ها می باشد، در طول این دوره پیشرفت چشمگیری داشته ولی در عین حال با چالش هایی نیز مواجه بوده است (نظریور و لطفی نیا، ۱۳۹۳). امروزه بانک ها، به عنوان بزرگ ترین واسطه های مالی، نقش مهمی در تأمین سرمایه مورد نیاز بنگاه های اقتصادی دارند. این نهادهای مالی، در ایفای هرچه بهتر نقش خود، با چالش هایی جدی در عرصه مدیریت

نقدینگی مواجه هستند. در این زمینه بانک های اسلامی نیز با چالشهایی روبرو هستند. یکی از این چالشها ماهیت ربوی بودن بانک ها است. بانکهای اسلامی، به دلیل ربوی بودن بسیاری از ابزارهای مدیریت نقدینگی، بیش از بانکهای متعارف با این چالشها روبهرو بوده، و در پی راهکارها و روشهای جایگزین هستند. چندی است اندیشمندان مسلمان متوجه این مشکل شده، و درصدد طراحی ابزارهای سازگار با مبانی فقه اسلامی و کارآمد در عرصه مدیریت نقدینگی برآمدهاند (موسویان و کاوند، ۱۳۸۹). گسترش بانکداری اسلامی در دهه های اخیر، ضرورت تدوین شاخص های ارزیابی میزان تحقق آرمان های آن را دو چندان کرده است (توکلی و کریمی، ۱۳۹۳). علی رغم گسترش ادبیات نظری و تجربی بانک داری اسلامی، اقتصاددانان مسلمان عمدتاً به صراحت به تعریف بانک داری اسلامی و مولفه های آن نمی پردازند (توکلی، ۱۳۹۴). عمدتاً به علت ممنوع بودن ربای رایج در بانکداری متعارف، به وجود آمد. تفاوت اساسی بانکداری بدون ربا با بانکداری متعارف، در تسهیم سود و زیان بین صاحبان سرمایه و بانک است. بانکداری اسلامی با ویژگیهایی، چون تسهیم سود و زیان، عدم تعیین سود از قبل و تاکید بر بهره وری در برابر تاکید بر شایستگی اعتباری، یک نهاد مورد نیاز است. این نهاد با چالشهایی در چارچوب ساختاری، نظارتی، قوانین بانکداری، و هیاتهای نظارتی در ابعاد سازمانی و عملیاتی مواجه است (حسینی دولت آبادی، ۱۳۹۵). کارشناسان اقتصادی و فقها تحقیقاتی گسترده در مورد حل مشکل ربا در سود بانکی، انجام داده و ضمن دست یابی به موفقیت هایی، پیشنهادات مشخصی چون مضاربه، مشارکت، مباحه و ... را در این زمینه ارائه کرده اند و با این وجود، هنوز در ابتدای راه هستند (جواهری، ۱۳۹۰). در این نوع بانک داری منفعت بانک صرفاً در حد و اندازه هزینه معمول و عادی و صد البته نه تجملاتی و اسراف گرایانه لحاظ شده است و میزان سود حاصل از ارائه تسهیلات که آن هم با نظارت مستقیم بانک و نه براساس واقعیت از پیش تعیین شده که حاصل یک فعالیت سالم و شفاف اقتصادی است، میان تمامی سپرده گذاران به انحصار مختلف از جمله افزایش میزان ارائه تسهیلات مشروع به عموم جامعه توزیع می شود (جمعه ای، ۱۳۹۰).

بیان موضوع و پیشینه پژوهش: نظام بانکداری اسلامی، همانند هر نظام دیگر، باید به عنوان یک واقعیت در حال توسعه دیده شود. این تجربه باید به صورت بی طرفانه ای مورد ارزیابی قرار گیرد و مشکلات آن باید به دقت ارزیابی و آدرس دهی شوند یعنی بیان گردد بانکداری اسلامی در چه بخش هایی مشکل دارد (ولایی و همکاران ۱۳۹۶). یکی از نقاط قوت بانکداری اسلامی در مقابل بانکداری متعارف مشارکت در سود و زیان فعالیت های تامین مالی شده توسط بانک در چارچوب قراردادهای مشارکتی می باشد. اجرای صحیح تسهیلات مشارکتی نیازمند رعایت الزامات شرعی در کنار الزامات مالی و اقتصادی می باشد. این در حالی است که انتقادات و شواهد موجود در ارتباط با نحوه فعالیت بانک های اسلامی در اعطای تسهیلات مشارکتی نشان از ناتوانی آن ها در اجرای صحیح و رعایت الزامات شرعی و قانونی مربوط به این نوع تسهیلات می باشد. بنابراین معرفی روش هایی برای کمک به بانکداری اسلامی جهت اجرای صحیح تسهیلات مشارکتی همواره مورد توجه کارشناسان تامین مالی اسلامی بوده است (نظرپور و لطفی نیا، ۱۳۹۳). چالش ها و موانع توسعه نظام بانکی کشور به دو دسته عمده تقسیم می شوند؛ یک دسته عواملی که خارج از سیستم بانکی قرار می گیرند و ناشی از ساختار غیر مولد اقتصاد ایران هستند که به دلیل سوددهی بالای بخش های غیرمولد، تمام سرمایه ها به این بخش ها جذب شده و نظام بانکی با چالشی در این زمینه روبه رو می گردد؛ دسته دیگر، مشکلات ساختاری بانکها و سیستم اجرایی و عملکرد آنها در زمینه های مختلف است. هرچند محققان و بانکداران کشور طی سه دهه گذشته پیشرفت های خوبی به دست آورده اند، اما با این همه مفاهیم و کارکردهای موجود در نظام بانکداری و مالی اسلامی همچنان زمینه برای توسعه و تعالی در این زمینه وجود دارد و می بایستی تدابیر لازم برای بهبود وضعیت نظام بانکی در نظر گرفته شود. نظام بانکداری کشور برای دستیابی به اهداف متعالی خود لازم است به نحوی مناسب، سریع و هوشمندانه به مقابله با این چالش ها برخیزد. مهمترین

این چالش ها عبارتند از: ۱- غیر واقعی بودن برخی از معاملات، ۲- وجود اشکالات در معاملات بانکی، ۳- کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی، ۴- متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها، ۵- ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا، ۶- فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها و دیگر موسسه های اعتباری غیر بانکی، ۷- فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا، ۸- پیچیده بودن قوانین و مقررات (عباس زاده، ۱۳۹۱).

هرچند بانکداری اسلامی سال هاست که به عنوان یک واژه تبلیغاتی توسط بانکهای مختلف بکار گرفته می شود لکن پیاده سازی دستورات اسلام در بانکداری هم به زمان طولانی تری نیاز دارد و هم اینکه باید شرایط جامعه برای پیاده سازی آن فراهم گردد و هم اینکه قوانین محکمی در این زمینه باید تدوین نمود تا از هرگونه سوء استفاده احتمالی جلوگیری شود. بخشی از چالشهای پیاده سازی بانکداری اسلامی شامل مبنای بانکداری بوده که اصولاً بانکداری در ایران به رسالت اصلی خویش پرداخته و نوعی بنگاه اقتصادی محسوب می شود. چالشهایی نیز در سیستم حسابداری بانک بوده که نشان از عدم سنخیت پیاده سازی سیستم حسابداری کنونی (که آمار سود و زیان نامشخص و یکطرفه بوده و بعضاً امار و ارقام طبق فرمول حساب می شود نه سود واقعی) و مبنای بانکداری (که بر اساس سود می باشد) با سیستم بانکداری اسلامی دارد. چالشهایی نیز بر اجرای صحیح عقود وارد بوده و همچنین در معاملات بانکی نیز اشکالاتی وجود دارد. همچنین علاوه بر چالشهایی که در زمینه نظارت و کنترل وجود دارد در زمینه رعایت اخلاق حسنه نیز با چالشهای اخلاقی (که بر رعایت وجدان در گزارش نمودن آمار و ارقام دلالت دارد) مواجه می باشد. چالشهای مذکور از آنجا نشات می گیرد که در اسلام مقوله هایی از قبیل حداکثرسازی سود، فردگرایی، منافع شخصی زیربنای حرکتیهای اقتصادی نیست و یک مسلمان پایبند به ارزشهای اسلامی در پی سود معقول، منافع جمعی و انصاف و عدالت است ولی آنچه در بانکداری اسلامی (که البته اسماً اسلامی گفته می شود) اجرا می شود خلاف این موارد می باشد. لذا شرایط مطلوب بانکداری اسلامی در برخی موارد اجرا نشده و از این حیث اسلامی بنظر نمی رسد. همچنین فعالیت های تجاری در اسلام از نظر برخی باید بر مبنای عدالت و احسان باشد. به علاوه معاملات رایجی از قبیل ربا، قمار، تجارت مشروبات الکلی عملی حرام است. در مجموع می توان گفت بانکداری در کشور اسلامی باید بانکداری مشروع باشد و حسابداری باید تمام معاملات را ثبت و گزارش کند. حتی اگر برخلاف شرع، معامله غیرمشروع انجام شود حسابداری ناگزیر به ثبت واقعیت است و نمی توان به دلیل غیرمشروع بودن آن گزارش آن خودداری کرد. بنابراین حسابداران بانک ها نیز در انجام وظایف خود با چالشهایی مواجه می باشند. حال با توجه به اینکه بانکداری در کشور ما (که مبنای آن بر فقه اسلامی پایه گذاری شده است) باید بر مبنای فقهی پایه ریزی شده باشد و اصول بانکداری تماماً اسلامی باشد و از طرفی با توجه به چالشها و مشکلات و تعارضاتی که قوانین بانکداری بعضاً با مبنای اسلامی دارد، لذا مطالعه در این زمینه می تواند در زمینه شفاف سازی چالشهای بانکداری اسلامی مفید واقع شود از این رو پژوهشگر با تکیه بر مطالعات و تجربه خویش به بررسی چالش های نظام بانکداری اسلامی از دیدگاه حسابداران بانک ملی زاهدان پرداخته و به این پرسش پاسخ می دهد که چالش های نظام بانکداری اسلامی از دیدگاه حسابداران بانک ملی زاهدان چیست؟

پیشینه پژوهش

عزیزی (۱۳۹۷)، در پژوهشی به تحلیل بحران های مالی و دلایل ثبات مالی نسبی بانکداری اسلامی در سطح بین المللی پرداخت. و با بررسی چالشهای نظام بانکداری اسلامی بیان کرد که در بانکداری اسلامی تسهیلات اعطایی در قالب عقود منطبق با شریعت اسلامی در اختیار متقاضیان قرار می گیرد. دیواندری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به ارائه مدل استقرار

بانکداری بدون ربا در بانک های ایران می‌پردازند. بر اساس نتایج بدست آمده از این پژوهش، ابعاد اولیه استقرار بانکداری بدون ربا شامل ۹ بعد (نتایج حاصل از داده‌های کیفی) و مدل نهایی استقرار بانکداری بدون ربا در کشور (نتایج تکمیل شده بواسطه داده‌های کمی)، از ۱۲ بعد اصلی تشکیل شده است که برخی از مهم‌ترین آنها عبارتند از زیرساخت‌های استراتژیک؛ شورای فقهی و نظارت شرعی و فرایند و سازوکارهای اجرای عملیات عقود اسلامی. این ابعاد، مبتنی بر الگوگزینی از عوامل اثرگذار مورد تاکید در مدل‌های پیاده‌سازی استراتژی، در ۴ محور اصلی متغیرهای زمینه‌ای، ساختاری، فرآیندی و رفتاری دسته‌بندی شده‌اند. همچنین بر مبنای سطوح تاثیرگذاری، هر یک از این متغیرها در مدل، در سه سطح حاکمیتی، سیستم و عملیاتی ارائه شده‌اند. خالقی (۱۳۹۵)، در پژوهشی به بررسی بانکداری اسلامی در ایران (مطالعه موردی؛ بانک قرض الحسنه مهر ایران) پرداخت. یافته‌های مطالعه نشان می‌دهد که با توجه به رشد روز افزون بانکداری اسلامی به عنوان یکی از شاخصه‌های نوین بانکداری، هنوز هم جای کاوش بسیاری در رابطه با این حوزه وجود دارد. درباره تجارب بانکداری اسلامی مطالعات بسیاری در کشورهای مختلف صورت گرفته است و جوانب آن مورد بررسی قرار گرفته است. در بین کشورهای موفق و پیگیر در حوزه بانکداری اسلامی، ایران می‌باشد. کشور ایران سعی داشته تا از ظرفیت‌های نظام بانکی خود حداکثر استفاده را کند. باقری و بوستانی (۱۳۹۳) در پژوهشی به تحلیل اقتصادی عقود مضاربه و مشارکت در چارچوب بانکداری اسلامی نابرابری اطلاعاتی و کاهش کارایی پرداختند. و به آن نتیجه رسیدند که در مدل فعلی بانکداری اسلامی، برای حذف بهره بانکی و دوری از شبهه شرعی ربا، ایده مشارکت در سود و زیان مطرح شده و برای اجرای این ایده، از دو عقد مدنی مضاربه و مشارکت استفاده می‌شود. این تغییر و تحولات که در بی‌اعتنایی به کارکرد نظام اقتصادی و پولی مدرن و نقش بانک‌ها در این نظام صورت گرفته، برای این دو عقد مدنی متعلق به نظم اقتصادی قدیم، وظیفه‌ای در نظر گرفته که تحمل آن از عهده‌توانایی‌ها و ظرفیت این عقود خارج است. میری (۱۳۹۲)، در پژوهشی به بررسی میزان تطابق عملیات بانکی کشور با مبانی بانکداری اسلامی پرداخت. یافته‌های مطالعه نشان می‌دهد که نظام بانکداری بدون ربا طی سه دهه تجربه آن در ایران موفقیت‌های گوناگونی را در تجهیز و تخصیص منابع کسب نموده و در دوره‌های رونق و رکود اقتصادی با وجود مشکلات و موانع داخلی و خارجی عملکرد مناسبی داشته و به خوبی وظایف محوله بر دوش خود را به انجام رسانده است، اما همواره به لحاظ تطابق عملیات بانک‌ها با موازین اسلامی مورد انتقاد و شبهات گوناگون قرار گرفته است که پاسخگویی آن از جانب متخصصین بر قوام قانون بانکداری بدون ربا و بهبود عملیات بانکی می‌افزاید. جیمز و همکاران^۱ (۲۰۱۵) در بررسی ارائه معیاری برای حاکمیت شرکتی بانک‌ها، نشان دادند که استقرار حاکمیت شرکتی سبب کاهش هزینه‌های قانونی، تقویت سلامت بانک‌ها و کارایی هزینه‌ها و بهبود شاخص نظارتی می‌گردد. آنگینر و همکاران^۲ (۲۰۱۶) نیز در بررسی حاکمیت شرکتی و ثبات مالی بانک‌ها، نشان دادند حاکمیت شرکتی منجر به افزایش امنیت مالی و کاهش ریسک و بهبود ضمانت‌های اجرایی و اصلاحات اداری و قانونی می‌گردد. گاش^۳ (۲۰۱۸) در بررسی اصلاحات حاکمیت شرکتی و عملکرد بانک‌ها، نشان دادند میزان افشای استقلال هیئت مدیره بر عملکرد بانک‌ها تاثیر دارد. همچنین هزینه‌های پایین‌تر بهره، دسترسی بهتر به تامین مالی و بهبود استانداردهای نظارتی را به همراه داشته است. سفی‌الله و شمس‌الدین (۲۰۱۸)، در بررسی ریسک در بانکداری اسلامی و حاکمیت شرکتی، با استفاده از نمونه‌ای از بانکها از ۲۸ کشور، نشان دادند که بانک‌های اسلامی دارای ریسک نقدینگی بالاتر، ریسک اعتباری پایین‌تر، خطر ورشکستگی پایین‌تر، اما در مقایسه با بانک‌های

¹ James et al

² Anginer et al

³ Ghosh

متعارف با ریسک عملیاتی یکسانی هستند. ریسک عملیاتی و ورشکستگی در بانک های اسلامی با افزایش اندازه SSB و سطح تحصیلی اعضای SSB کاهش می یابد، اما با افزایش تعداد دانشمندان مشهور شریعت در SSB، ریسک عملیاتی و ورشکستگی بانک های اسلامی افزایش می یابد. ویژگی های SSB تأثیر قابل توجهی بر ریسک نقدینگی و اعتباری ندارد. یافته ها برای اندازه گیری های ریسک احتمالی و استفاده از سیستم تخمین GMM قوی و محکم می باشد.

روش پژوهش

در این پژوهش روش تحقیق از نوع همبستگی می باشد، در این روش رابطه و تاثیر میان متغیرها بر اساس هدف تحقیق تحلیل می گردد. همچنین این پژوهش از نظر دسته بندی تحقیقات بر حسب نحوه جمع آوری داده ها، یا به عبارت دیگر طرح تحقیق، تحقیقی توصیفی به شمار می رود که به توصیف ویژگی های نمونه و سپس تعمیم این ویژگی ها به جامعه آماری پرداخته است. تحقیقات توصیفی خود بر چند دسته هستند که در این پژوهش، نوع پیمایشی آن بکار رفته است. با تحقیق پیمایشی به توصیف، پیش بینی و تحلیل ارتباط میان متغیرها پرداخته می شود. بنابراین می توان گفت این تحقیق بر اساس روش، از نوع توصیفی - پیمایشی و علی است. بنابراین، روش این تحقیق بر مبنای هدف کاربردی است.

فرضیه های پژوهش

- ✓ غیر واقعی بودن برخی از معاملات از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.
 - ✓ وجود اشکالات در معاملات بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.
 - ✓ کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالشهای بانکداری اسلامی به حساب می آید.
 - ✓ متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالشهای بانکداری اسلامی به حساب می آید.
 - ✓ ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالشهای بانکداری اسلامی به حساب می آید.
 - ✓ فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها و دیگر موسسه های اعتباری غیر بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالشهای بانکداری اسلامی به حساب می آید.
 - ✓ فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالشهای بانکداری اسلامی به حساب می آید.
 - ✓ پیچیده بودن قوانین و مقررات از نظر جنسیت و تحصیلات از چالشهای بانکداری اسلامی به حساب می آید.
- جامعه آماری و متغیرهای پژوهش: در پژوهش حاضر، جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه حسابداران بانک ملی زاهدان بوده است. کل جامعه ی آماری ۱۷۰ نفر بوده است. کل جامعه آماری به صورت سرشماری انتخاب شده اند.

چالش های نظام بانکداری اسلامی

در نمودار زیر چالشهای نظام بانکداری اسلامی ارایه و سپس به تشریح هر مورد پرداخته شده است:

غیر واقعی بودن برخی از معاملات؛ یکی از مشکلات بانکداری کنونی، عملکرد غیرواقعی برخی از بانکها است. به عنوان مثال با استفاده از عقد جعاله جهت تعمیر مسکن تسهیلاتی داده می شود، در حالی که بانک که عامل جعاله است تنها به مراجعه کننده پول می دهد که خود او اقدام به تعمیر مسکن خود کند و لذا این اقدام واقع به جعاله نیست. در مواردی نیز بدون اینکه گیرنده پول صاحب مسکن باشد و یا پول آن را برای تعمیر مصرف کند، وام گرفته می شود. در بانکداری اسلامی، بایستی مشتری و کارگزار بانک دقیقاً متوجه ماهیت عقد بوده و آن را قصد کنند. در غیر این صورت، عقد باطل می شود (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

وجود اشکالات در معاملات بانکی؛ رشد کمی عقود مبادله ای، اعلام نرخ سود علی الحساب در اول دوره و اعطای همان نرخ به عنوان سود تحقق یافته برای سپرده های اعلام نرخ سود انتظاری و گرفتن همان نرخ به عنوان سهم بانک از متقاضی تسهیلات، بالا بردن سود سپرده های سرمایه گذاری، در حالی که در بانکداری بدون ربا سود سپرده ها تابع سود دهی نظام بانکی است که در آخر دوره مالی مشخص می شود، اعلام اعطای درصد سود اضافی بانکها برای سپرده گذاران و مسائلی از این قبیل باعث می شوند تا مشتریان بانک و عموم مردم رضایت لازم برای رویداد تحول بانکداری را نداشته باشند (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی؛ اقتصاد تمامی جوامع بنا به دلایل گوناگون معمولاً همراه با دوره های پی در پی رونق و رکود است؛ بنابراین بانکها برای وارد نشدن در این ریسک (رونق یا رکود) از دادن تسهیلات بلندمدت جلوگیری کرده و اغلب تسهیلات کوتاه مدت می دهند و لذا براساس مطالعات به عمل آمده، مشاهده می شود که غیر از معاملات مربوط به مسکن غالب معاملات بین شش تا هجده ماه می باشند و عمر متوسط مجموع معاملات از یک سال تجاوز نمی کند؛ که البته کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی در عمل صدمات زیانباری را برای اقتصاد در برخواهد داشت، چرا که مانع جذب سرمایه به طرح های بزرگ و زیربنایی می شود (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

متاثر شدن قانون از دولتی بودن بانکها؛ در تاریخ ۱۳۵۸/۳/۱۷ نظام بانکی کشور ملی اعلام شد و براساس آن، ۲۸ بانک، ۱۶ شرکت پس انداز و وام و ۲ شرکت سرمایه گذاری ملی اعلام شدند و مالکیت آنها از بخش خصوصی سلب و به دولت واگذار شد. نتیجه طبیعی این نگرش به صنعت بانکداری این شد که قانون عملیات بانکی بدون ربا در جاهای گوناگون (برای مثال بند ۲ ماده ۱، ماده ۸، ۹، ۱۰) رنگ دولتی به خود گیرد. با تغییر وضعیت اقتصادی کشور به ویژه تفسیر جدید اصل ۴۴ قانون اساسی، لازم است قانون عملیات بانکداری ربا بازنگری و دیدگاه سابق درباره صنعت بانکداری اصلاح شود (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانکهای دنیا؛ وضعیت اقتصادی جامعه های امروزی چنان پیچیده و متحول است که هر بانک یا موسسه اعتباری اگر بخواهد با کارایی بالا فعالیت کند، نیازمند ارتباط های مالی گسترده و سریع با دیگر بانکها و موسسه های اعتباری است. گاهی بانک یا موسسه اعتباری برای چند ماه، چند روز یا چند ساعت با کسری نقدینگی روبه رو است، در حالی که همزمان بانک یا موسسه اعتباری دیگری از مازاد نقدینگی برخوردار است. وجود راهکارهای مناسب برای استفاده از منابع یکدیگر باعث بالارفتن کارایی و سود همه بانکها و موسسه های اعتباری می شود. لازم است راه کاری برای ارتباط بین بانکها و موسسه های اعتباری ایران با بانکهای دیگر کشورهای اسلامی و متناسب با شرایط کشور ما در نظر گرفته شود و از طریق انعقاد قراردادهای شرعی می توان با بانکهای دیگر دنیا تعامل کرد (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

فقدان راهکار مناسب برای نظارت؛ به اعتقاد همه صاحب نظران، عملیات بانکداری بدون ربا با بانکداری متعارف تفاوت های اساسی و فراوانی دارد. در نتیجه نیاز به نظارت پیاپی و دقیق دارد تا قانون به صورت کامل اجرا شود؛ بنابراین در قانون بانکداری بدون ربا، می بایستی روش و نهاد خاصی برای نظارت و کنترل معامله های بانکی از جهت انطباق با قانون دیده شود و تدابیر لازم جهت رعایت اصول شرعی قراردادها اتخاذ و از ابزارهای تشویقی و تنبیهی در اجرای صحیح قانون عملیات بانکداری بدون ربا استفاده شود (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا؛ دانش اقتصاد به معنای عام آن به ویژه اقتصاد پول و بانکداری به سرعت در حال توسعه و گسترش است به طوری که هر ساله شاهد بکارگیری انواعی از بازارهای نوین پولی و بانکی هستیم. یک قانون پویا باید راهکارهای لازم برای تحقیق و توسعه را در درون خود داشته باشد تا فعالان اقتصادی در تنگنای فرآیند طولانی مدت قانون گرفتار نشوند. قانون فعلی بانکداری بدون ربا از چنین خصیصه ای برخوردار نیست و برای هر نوع تغییر و تحول نیاز به بازنگری در خود قانون است (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

پیچیده بودن قوانین و مقررات؛ با حذف بهره از عملیات بانکی، عقود متعدد و متنوعی - مخصوصا در فصل تخصیص منابع و اعطای تسهیلات بانکی - وارد قانون عملیات بانکی بدون ربا گردید. در نتیجه تعدد عقود بانکی از یک طرف و اجرای آموزه های شرعی هریک از عقود از طرف دیگر و مراعات سیاست های کلی نظام از جهت سوم باعث بوجود آمدن آیین نامه ها و دستورالعمل های پیچیده ای شده که فهم آن نه تنها برای مشتریان بلکه برای بسیاری از کارگزاران بانک نیز مشکل است (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

روش تجزیه و تحلیل دادهها

پس از آن که اطلاعات جمع آوری شد، مرحله بعد آن است که اطلاعات جهت آزمون فرضیهها تحلیل شود. فرایند تجزیه و تحلیل دادهها یک فرایند چند مرحله ای است که طی آن اطلاعات جمع آوری شده خلاصه، کدبندی، بسته بندی و در نهایت پردازش می شوند تا زمینه اجرای تحلیلها و انجام آزمون فراهم گردد. در این بخش با توجه به حجم وسیع دادهها و ضرورت

پردازش آن‌ها برای برآورد آمارهای توصیفی و پارامترهای مدل پژوهش و تجزیه و تحلیل و استنباط استفاده شده است. با استفاده از اطلاعات و با به کارگیری روش رگرسیون چند متغیره خطی به آزمون فرضیه‌ها می‌پردازیم. به این منظور، برای پردازش، دسته‌بندی و آماده نمودن متغیرها و ورود به نرم‌افزارهای SPSS از نرم‌افزار تخصصی Excel استفاده شده است و در نهایت تحلیل آماری پس از جمع آوری اطلاعات، از طریق بسته نرم افزاری SPSS انجام گردیده است.

یافته های پژوهش

جدول ۱: ویژگی های جمعیت شناسی پژوهش

شرح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۶۳,۳
	زن	۳۶,۷
سن	۲۰ تا ۳۰ سال	۲۶,۷
	۳۰ تا ۴۰ سال	۴۰,۰
	۴۰ تا ۵۰ سال	۳۳,۳
تحصیل	کارشناسی	۳۶,۷
	کارشناسی ارشد	۵۳,۳
	دکتری	۱۰,۰
تجربه	زیر ۵ سال	۲۶,۷
	۵ تا ۱۰ سال	۴۰,۰
	۱۰ تا ۱۵ سال	۲۳,۳
	۱۵ تا ۲۰ سال	۱۰,۰

جدول ۲: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	واریانس	تعداد
غیر واقعی بودن برخی از معاملات	۳/۴۸۳	۰/۷۷۷	۰/۶۰۳	۱۵۰
وجود اشکالات در معاملات بانکی	۳/۵۸۳	۰/۷۶۷	۰/۵۸۸	۱۵۰
کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی	۳/۵۴۲	۰/۷۹۱	۰/۶۲۵	۱۵۰
متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها	۳/۵۱۷	۰/۷۶۵	۰/۵۸۶	۱۵۰
ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا	۳/۷۵۸	۰/۷۲۷	۰/۵۲۸	۱۵۰
فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها و دیگر موسسه های اعتباری غیر بانکی	۳/۴۹۲	۰/۶۵۲	۰/۴۲۴	۱۵۰
فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا	۳/۴۳۳	۰/۷۱۶	۰/۵۱۳	۱۵۰
پیچیده بودن قوانین و مقررات	۳/۴۲۵	۰/۷۸۶	۰/۶۱۷	۱۵۰

نتایج جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که بالاترین میانگین مربوط به مؤلفه ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا با میانگین ۳/۷۵۸ و انحراف معیار ۰/۷۲۷ و واریانس ۰/۵۲۸ و کمترین میانگین مربوط به مؤلفه پیچیده بودن قوانین و مقررات با میانگین ۳/۴۲۵ و انحراف معیار ۰/۷۸۶ و واریانس ۰/۶۱۷ می‌باشد.

جدول ۳: آزمون کولموگروف-اسمیرنوف متغیرهای تحقیق

نتیجه	Z کولموگروف اسمیرنوف	سطح معنی داری	متغیرها
نرمال	۰٫۹۸۸	۰٫۲۸۳	غیر واقعی بودن برخی از معاملات
نرمال	۰٫۹۴۹	۰٫۳۲۹	وجود اشکالات در معاملات بانکی
نرمال	۰٫۷۹۸	۰٫۵۴۸	کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی
نرمال	۰٫۶۸۳	۰٫۷۴۰	متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها
نرمال	۰٫۷۱۴	۰٫۶۸۹	ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا
نرمال	۰٫۸۸۵	۰٫۴۱۴	فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها و دیگر موسسه های اعتباری غیر بانکی
نرمال	۱٫۱۱۸	۰٫۱۶۴	فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا
نرمال	۰٫۸۸۷	۰٫۴۱۱	پیچیده بودن قوانین و مقررات

بر اساس نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در تمامی موارد مقدار معناداری بزرگتر از سطح خطا (۰/۰۵) به دست آمده است. بنابراین دلیلی برای رد فرض صفر وجود ندارد و توزیع داده‌ها نرمال است.

فرضیه اول: غیر واقعی بودن برخی از معاملات از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

جدول ۴: نتایج آزمون t

		ارزش آزمون = ۳					
		t	درجه آزادی	آستانه معناداری آزمون	میانگین تفاوت	فاصله اطمینان	
						پایین	بالا
جنسیت	مرد	۵٫۵۰۴	۱۱۹	۰٫۰۰۰	۳٫۵۰۷	۰٫۵۰۷۳۲	۰٫۳۲۵۶
	زن	۱۱٫۶۹۵	۲۹	۰٫۰۰۲	۳٫۸۹۲	۰٫۸۹۲۶۸	۰٫۷۴۲۲
تحصیلات	کارشناسی	۲۳٫۲۲۹	۵۴	۰٫۰۱۴	۴٫۴۳۹۰	۱٫۴۳۹۰۲	۱٫۳۱۶۹
	کارشناسی ارشد	-۴٫۷۸۰	۷۹	۰٫۰۰۰	۲٫۵۵۶۱	-۰٫۴۴۳۹۰	-۰٫۶۲۷۰
	دکتری	۷۰٫۷۰۲	۱۴	۰٫۰۰۱	۴٫۸۵۸۵	۱٫۸۵۸۵۴	۱٫۸۰۶۷

همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می شود چون آستانه معناداری آزمون‌ها کمتر از ۰/۰۵ می باشد؛ فلذا ($H_1: \mu > 3$)، از این رو فرضیه صفر رد می شود و فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. به عبارت دیگر؛ غیر واقعی بودن برخی از معاملات از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

فرضیه دوم: وجود اشکالات در معاملات بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

جدول ۵: نتایج آزمون t

ارزش آزمون = ۳							
	t	درجه آزادی	آستانه معناداری آزمون	میانگین تفاوت	فاصله اطمینان		
					پایین	بالا	
جنسیت	مرد	۱۸,۶۵۰	۱۱۹	۰,۰۰۰	۴,۰۹۵۰	۱,۰۹۵۰۰	۰,۹۷۹۲
	زن	۱۴,۴۸۷	۲۹	۰,۰۰۰	۳,۹۱۹۹	۰,۹۱۹۹۵	۰,۸۵۵۲
مدرک	کارشناسی	۱۵,۸۳۵	۵۴	۰,۰۰۰	۴,۱۹۰۰	۱,۱۹۰۰۰	۱,۰۴۱۸
	کارشناسی ارشد	۱۱,۱۷۲	۷۹	۰,۰۰۰	۳,۶۹۴	۰,۶۹۷۳۱	۰,۵۷۱۸
	دکتری	۱۱,۷۵۱	۱۴	۰,۰۰۰	۳,۶۳۸	۰,۶۳۸۳۷	۰,۵۳۱۳

همانگونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود چون آستانه معناداری آزمون‌ها کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ فلذا ($H_1: \mu > 3$). از این رو فرضیه صفر رد می‌شود و فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر؛ وجود اشکالات در معاملات بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش‌های بانکداری اسلامی به حساب می‌آید.

فرضیه سوم: کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش‌های بانکداری اسلامی به حساب می‌آید.

جدول ۶: نتایج آزمون t

ارزش آزمون = ۳							
	t	درجه آزادی	آستانه معناداری آزمون	میانگین تفاوت	فاصله اطمینان		
					پایین	بالا	
جنسیت	مرد	۲۱,۸۷۵	۱۱۹	۰,۰۰۰	۴,۳۴۶۳	۱,۳۴۶۳۴	۱,۲۲۵۰
	زن	۱۳,۸۷۴	۲۹	۰,۰۱۱	۳,۹۵۶۱	۰,۹۵۶۱۰	۰,۸۲۰۲
مدرک	کارشناسی	۱۸,۲۵۶	۵۴	۰,۰۰۰	۴,۱۲۲۰	۱,۱۲۱۹۵	۱,۰۰۰۸
	کارشناسی ارشد	۳۳,۷۸۶	۷۹	۰,۰۰۰	۴,۵۰۷۳	۱,۵۰۷۳۲	۱,۴۱۹۴
	دکتری	۳۱,۴۷۴	۱۴	۰,۰۰۰	۴,۵۳۱۷	۱,۵۳۱۳۲	۱,۴۳۵۸

همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می‌شود چون آستانه معناداری آزمون‌ها کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ فلذا ($H_1: \mu > 3$). از این رو فرضیه صفر رد می‌شود و فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر؛ کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش‌های بانکداری اسلامی به حساب می‌آید.

فرضیه چهارم: متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک‌ها از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش‌های بانکداری اسلامی به حساب می‌آید.

جدول ۷: نتایج آزمون t

ارزش آزمون = ۳							
		t	درجه آزادی	آستانه معناداری آزمون	میانگین تفاوت	فاصله اطمینان	
						پایین	بالا
جنسیت	مرد	۱۲,۳۹۲	۱۱۹	۰,۰۴۵	۳,۸۷۸۰	۰,۸۷۸۰۵	۰,۷۳۸۳
	زن	۲۸,۹۶۳	۲۹	۰,۰۰۰	۴,۴۳۰۰	۱,۴۳۰۰۰	۱,۳۳۲۶
مدرک	کارشناسی	۱۹,۶۷۶	۵۴	۰,۰۰۰	۴,۲۱۵۰	۱,۲۱۵۰۰	۱,۰۹۳۲
	کارشناسی ارشد	۱۶,۸۲۳	۷۹	۰,۰۲۱	۴,۰۸۵۰	۱,۰۸۵۰۰	۰,۹۵۷۸
	دکتری	۷,۸۲۷	۱۴	۰,۰۰۰	۳,۶۰۵۰	۰,۶۰۵۰۰	۰,۴۵۲۶

همانگونه که در جدول ۷ مشاهده می شود چون آستانه معناداری آزمون ها کمتر از ۰/۰۵ می باشد؛ فلذا ($H_1: \mu > 3$). از این رو فرضیه صفر رد می شود و فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. به عبارت دیگر؛ متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

فرضیه پنجم: ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

جدول ۸: نتایج آزمون t

ارزش آزمون = ۳							
		t	درجه آزادی	آستانه معناداری آزمون	میانگین تفاوت	فاصله اطمینان	
						پایین	بالا
جنسیت	مرد	۱۹,۶۵۳	۱۱۹	۰,۰۰۰	۴,۲۳۶۲	۱,۲۳۶۱۸	۱,۱۱۲۱
	زن	۲,۸۵۹	۲۹	۰,۰۰۰	۳,۲۶۸۳	۰,۲۶۸۲۹	۰,۰۸۳۳
مدرک	کارشناسی	۱,۷۷۹	۵۴	۰,۰۰۳	۳,۱۷۶۵	۰,۱۷۶۴۷	-۰,۰۱۹۲
	کارشناسی ارشد	۵,۰۸۵	۷۹	۰,۰۰۰	۳,۴۵۳۷	۰,۴۵۳۶۶	۰,۲۷۷۸
	دکتری	۱۷,۵۴۲	۱۴	۰,۰۱۱	۳,۷۹۶	۰,۷۹۶۳۴	۰,۷۰۶۸

همانگونه که در جدول ۸ مشاهده می شود چون آستانه معناداری آزمون ها کمتر از ۰/۰۵ می باشد؛ فلذا ($H_1: \mu > 3$). از این رو فرضیه صفر رد می شود و فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. به عبارت دیگر؛ متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

فرضیه ششم؛ فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها و دیگر موسسه های اعتباری غیر بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

جدول ۹: نتایج آزمون t

ارزش آزمون = ۳							
		t	درجه آزادی	آستانه معناداری آزمون	میانگین تفاوت	فاصله اطمینان	
						پایین	بالا
جنسیت	مرد	۱۱,۰۷۸	۱۱۹	۰,۰۰۰	۳,۸۱۰۰	۰,۸۱۰۰۰	۰,۶۶۵۸
	زن	۸,۴۳۵	۲۹	۰,۰۰۲	۳,۶۴۱۴	۰,۶۴۱۴۱	۰,۴۹۱۵
مدرک	کارشناسی	۱۰,۳۹۲	۵۴	۰,۰۱۱	۳,۸۷۸۰	۰,۸۷۸۰۵	۰,۷۳۸۳
	کارشناسی ارشد	۴,۰۸۵	۷۹	۰,۰۰۷	۳,۴۵۳۷	۰,۴۴۱۶۶	۰,۳۵۷۸
	دکتری	۱۲,۵۴۲	۱۴	۰,۰۰۴	۳,۷۹۶	۰,۶۵۸۲۱	۰,۸۰۱۲

همانگونه که در جدول ۹ مشاهده می شود چون آستانه معناداری آزمون ها کمتر از ۰/۰۵ می باشد؛ فلذا ($H1: \mu > 3$). از این رو فرضیه صفر رد می شود و فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. به عبارت دیگر؛ فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها و دیگر موسسه های اعتباری غیر بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

فرضیه هفتم؛ فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

جدول ۱۰: نتایج آزمون t

ارزش آزمون = ۳							
		t	درجه آزادی	آستانه معناداری آزمون	میانگین تفاوت	فاصله اطمینان	
						پایین	بالا
جنسیت	مرد	۷,۸۲۷	۱۱۹	۰,۰۰۰	۳,۶۰۵۰	۰,۶۰۵۰۰	۰,۴۵۲۶
	زن	۵,۰۸۵	۲۹	۰,۰۰۰	۳,۴۵۳۷	۰,۴۵۳۶۶	۰,۲۷۷۸
مدرک	کارشناسی	۴,۱۳۳	۵۴	۰,۰۰۱	۰,۴۹۲	۰,۲۴۸	۰,۷۳۵
	کارشناسی ارشد	۱۷,۵۴۲	۷۹	۰,۰۰۰	۳,۷۹۶	۰,۷۹۶۳۴	۰,۷۰۶۸
	دکتری	۳,۳۱۵	۱۴	۰,۰۰۳	۰,۴۳۳	۰,۱۶۶	۰,۷۰۱

همانگونه که در جدول ۱۰ مشاهده می شود چون آستانه معناداری آزمون ها کمتر از ۰/۰۵ می باشد؛ فلذا ($H1: \mu > 3$). از این رو فرضیه صفر رد می شود و فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. به عبارت دیگر؛ فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها و دیگر موسسه های اعتباری غیر بانکی از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

فرضیه هشتم؛ پیچیده بودن قوانین و مقررات از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

جدول ۱۱: نتایج آزمون t

ارزش آزمون = ۳							
		t	درجه آزادی	آستانه معناداری آزمون	میانگین تفاوت	فاصله اطمینان	
						پایین	بالا
جنسیت	مرد	۴,۶۰۹	۱۱۹	۰,۰۲۱	۳,۵۰۷	۰,۵۰۷۳۲	۰,۴۲۵۶
	زن	۹,۵۵۴	۲۹	۰,۰۰۷	۳,۸۹۲	۰,۸۹۲۶۸	۰,۹۵۸۴۲
مدرک	کارشناسی	۱۱,۴۸۷	۵۴	۰,۰۰۰	۳,۹۸۹۹	۰,۶۸۴۹۵	۰,۸۵۵۲
	کارشناسی ارشد	۶,۸۳۵	۷۹	۰,۰۰۰	۴,۱۹۰۰	۱,۱۲۴۵	۱,۱۵۱۸
	دکتری	۷,۴۸۰	۱۴	۰,۰۰۰	۴,۲۱۵	۱,۲۱۵۹۳	۱,۱۵۲۰

همانگونه که در جدول ۱۱ مشاهده می شود چون آستانه معناداری آزمون ها کمتر از ۰/۰۵ می باشد؛ فلذا ($\mu > 3:H1$). از این رو فرضیه صفر رد می شود و فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. به عبارت دیگر؛ پیچیده بودن قوانین و مقررات از نظر جنسیت و تحصیلات، از چالش های بانکداری اسلامی به حساب می آید.

رتبه بندی چالش های نظام بانکداری اسلامی

رتبه بندی چالش های نظام بانکداری در جدول ۱۲ و نمودار ۱ ارایه شده است:

جدول ۱۲: رتبه فریدمن عوامل تاثیرگذار در چالش های نظام بانکداری اسلامی

اولویت	میانگین رتبه فریدمن	متغیرها
اول	۴/۳۴	غیر واقعی بودن برخی از معاملات
دوم	۴/۳۰	کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی
سوم	۴/۲۹	فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها
چهارم	۴/۰۶	فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا
پنجم	۳/۹۵	متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها
ششم	۳/۵۵	وجود اشکالات در معاملات بانکی
هفتم	۳/۵۱	پیچیده بودن قوانین و مقررات
هشتم	۳/۲۵	ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا

نمودار ۱: رتبه بندی عوامل تاثیرگذار در چالش های نظام بانکداری اسلامی

بر اساس رتبه بندی متغیرها؛

غیر واقعی بودن برخی از معاملات با میانگین رتبه ۴/۳۴ از بالاترین رتبه برخوردار است. کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی با میانگین رتبه ۴/۳۰ در رتبه دوم قرار دارد. فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی فعالیت بانک ها با میانگین رتبه ۴/۲۹ در رتبه سوم قرار دارد. فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا با میانگین رتبه ۴/۰۶ در رتبه چهارم قرار دارد. متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک ها با میانگین رتبه ۳/۹۵ در رتبه پنجم قرار دارد. وجود اشکالات در معاملات بانکی با میانگین رتبه ۳/۵۵ در رتبه ششم قرار دارد. پیچیده بودن قوانین و مقررات با میانگین رتبه ۳/۵۱ در رتبه هفتم قرار دارد. ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک های دنیا با میانگین رتبه ۲۵/۳ در رتبه آخر قرار دارد.

بحث و نتیجه گیری

بر اساس یافته های تحقیق پیشنهادات زیر ارائه می گردد: در راستای غیر واقعی بودن برخی از معاملات پیشنهاد می شود: برای ارائه ی خدمات و تسهیلات بانکی، رویه ها و دستورالعمل های معاملاتی برای جلوگیری از ابهام، تدوین شود. ریشه معاملات صوری و غیرواقعی در عدم آموزش صحیح کارکنان نظام بانکی و مشتریان نظام بانکی است. اگر مردم و کارکنان آموزش های لازم را فراگیرند صوری بودن معاملات پایان خواهد یافت.

در راستای وجود اشکالات در معاملات بانکی پیشنهاد می شود: بانک های ربوی وقتی وام پرداخت می کند بهره دیرکرد را از مشتری دریافت می کنند. لازم است وجه التزام از شرط معاملاتی در نظر گرفته شود این امر می تواند منجر به پایبندی به معاملات گردد. لازمه رفع مشکل صوری سازی قراردادها در نظام بانکی، برنامه ریزی مناسب به همراه التزام عملی برای اجرای آن در زمینه موارد مذکور است. به نحوی که به تدریج زمینه اجرای واقعی عقود فراهم شود و از آسیب های احتمالی تا حد ممکن کاسته شود.

در راستای کوتاه مدت شدن تسهیلات بانکی پیشنهاد می شود: شناسایی دقیق نیازهای سپرده‌گذاران و سرمایه‌گذاران، فرهنگ‌سازی در زمینه بانکداری اسلامی، بهبود سازوکار نظارت بر اجرای عقود، تخصصی کردن فعالیت بانک‌ها در یک بخش یا قرارداد خاص، توجه بیشتر به پژوهش و توسعه در بانکداری اسلامی، رسمیت بخشیدن به کمیته‌های فقهی در سطح بانک‌ها یا بانک مرکزی، حرکت به سمت واقعی شدن نرخ بازده در قراردادها و ... از جمله مواردی است که می‌تواند به حل این مشکل کمک کند.

در راستای متاثر شدن قانون از نگرش دولتی بودن بانک‌ها پیشنهاد می شود: عقود مشارکتی بیشتر در بازار سرمایه و بورس دنبال شود و در بانکها عقود مبادله‌ای که با نرخ ثابت هستند و نیاز به تقسیم سود و زیان بین طرفین ندارد، جایگزین عقود مشارکتی شود. مثل عقود مبادله‌ای مرابحه که همان تامین یافته فروش اقساطی است و نیز عقد سلف و خرید دین و استصناع و سایر عقود مبادله‌ای. لازم به ذکر است که سود ثابت این عقود شرعا هیچ مشکلی ندارد و شارع مقدس این عقود را کاملا تایید کرده است.

در راستای ضعف ارتباطی نظام بانکی کشور با بانک‌های دنیا پیشنهاد می شود: لازم است راهکاری برای ارتباط بین بانک‌ها و موسسه‌های اعتباری ایران با بانک‌های دیگر کشورهای اسلامی و متناسب با شرایط کشور ما در نظر گرفته شود و از طریق انعقاد قراردادهای شرعی می‌توان با بانک‌های دیگر دنیا تعامل کرد.

در راستای فقدان راهکار مناسب برای نظارت و کنترل شرعی پیشنهاد می شود: تدابیر لازم جهت رعایت اصول شرعی قراردادها اتخاذ و از ابزارهای تشویقی و تنبیهی در اجرای صحیح قانون عملیات بانکداری بدون ربا استفاده شود.

در راستای فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا پیشنهاد می شود: بودجه و قوانین مناسب برای توسعه فعالیت‌های تحقیقاتی در بانکداری بدون ربا در نظر گرفته شود تا بتوان راهکارهای مناسبی دست یافته و اجرایی کرد. شیوه اعطای تسهیلات نیز از جمله مواردی است که باید مورد بازنگری مجدد قرار گیرد. در بانک‌های کشور تنها اعطای تسهیلات عادی انجام می‌شود و این در حالی است که در بانکداری امروز دنیا، شیوه اعطای تسهیلات عادی در حال منسوخ شدن است و اغلب بانک‌ها به روش اعطای تسهیلات از طریق اعتبار در حساب جاری، روی آورده‌اند که از سرعت عمل بالایی برخوردار است اما اعتبار در حساب جاری در بانکداری ایران به تازگی در حال مطرح شدن است و کارت‌های اعتباری هنوز در صف شورای پول و اعتبار قرار دارند

در راستای پیچیده بودن قوانین و مقررات پیشنهاد می شود: به علت وجود تعدد عقود اسلامی، لازم است آموزش‌ها و اطلاعات مناسب برای مشتریان در نظر گرفته شود تا بتوانند با شناخت کافی اقدام به انتخاب عقود اسلامی نمایند.

پیشنهاد‌های آتی تحقیق

بطور کلی عملیات بانکداری اسلامی چه در ایران و چه در دیگر کشورهای اسلامی با موفقیت چشمگیری مواجه بوده است و این موضوع نه تنها مورد توجه صاحبان سرمایه و کارگزاران قرار گرفته، بلکه علاقه بسیاری از متفکران غربی را نیز برانگیخته است؛ اما به هر حال نظام بانکداری اسلامی با مشکلات و موانعی روبه‌رو است که قسمتی از این چالش‌ها با اصلاح قانون قدیم و تدوین قانون بانکداری جدید برطرف می‌شود. برخی دیگر از این مشکلات، ناظر بر سیستم بانکی و کارکنان است که با تغییر ساختار و سازماندهی مجدد، آموزش کارکنان، خصوصی‌سازی و رقابتی کردن بانک‌ها، نظارت موثر و دقیق تر بانک

مرکزی بر بانک‌ها، دوراندیشی و همت سیاستگذاران و مدیران نظام بانکی کشور قابل حل شدن است. در ادامه پیشنهاداتی جهت پژوهش‌های آتی مطرح می‌گردد:

بسترسازی و فراهم آوردن الزامات بانکداری اسلامی

تقویت جایگاه نظارتی بانک مرکزی در الزام بانک‌ها به تنظیم برنامه منابع و مصارف و اجبار آنها به بازپرداخت بدهی خود به بانک مرکزی.

پیشنهاد می‌شود چالش‌های شناسایی شده در سایر شهرها نیز مورد بررسی قرار داده شود و نتایج بدست آمده مقایسه گردد. مطالعه موردی این تحقیق در سطح بانک ملی بوده است. پیشنهاد می‌شود این چالش‌ها در سطح سایر بانک‌های کشور نیز مورد بررسی قرار داده شود.

پیشنهاد می‌شود این چالش‌ها در سایر موسسات بانکی کشور مورد بررسی قرار داده شود. پیشنهاد می‌شود این چالش‌ها در بانک‌های دولتی و غیردولتی بررسی و نتایج با یکدیگر مقایسه شوند.

محدودیت‌های پژوهش

برخی از موانع و مشکلات عمده که در راه انجام این پژوهش وجود داشت به شرح زیر است:

الف- محدودیت‌های در اختیار محقق

این پژوهش با محدودیت‌های ذاتی پرسش‌نامه جهت جمع‌آوری داده مواجه بوده است. برای مثال، پرسش‌نامه نمی‌تواند نظرها و طرز تفکر آزمودنی را به صورت کامل اندازه‌گیری کند. جهت رفع این محدودیت می‌توان از مصاحبه استفاده کرد. عدم وجود انگیزه کافی برای مشارکت فعال در پژوهش علمی در بین اعضای جامعه انتخاب شده نیز یکی از محدودیت‌های پژوهش بوده است.

انتخاب تصادفی اعضای جامعه جهت انجام پژوهش یکی از محدودیت‌های انجام پژوهش بوده است.

ب- محدودیت‌های خارج از اختیار محقق

یکی از محدودیت‌هایی که به نظر می‌آید در پژوهش جاری وجود داشته است، تا حسابداران بانک ملی زاهدان (نمونه آماری) در پاسخگویی و تلاش در انطباق میان پاسخ‌های خود با منظر بیرونی بوده است که از دید آنها دارای شایستگی است. این محدودیت از جمله محدودیت‌هایی است که در اختیار محقق نیست و کنترل آن از حوزه اختیار محقق خارج است. لذا محدودیت‌هایی از این جنس می‌تواند نتایج حاصل از تحقیق را محدود سازد.

هر چند در هر تحقیق محقق سعی بر آن دارد که از داوری ارزشی به دور بوده و جنبه بی‌طرفی را رعایت کند، لیکن ذهنیت‌ها، تصورات، علایق، آگاهی‌ها و خصوصیات و دانش پژوهشگر و سایر ویژگی‌های شخصی او مانند قدرت تعامل با دیگران و ... در فرضیه‌سازی، طراحی سوال‌ها، تنظیم پرسشنامه، ارتباط با دیگران و تحلیل اثر می‌گذارد و بر اثر علایق و گرایش‌ها بر تحقیق موثر است. این تحقیق نیز از این اثرات در امان نیست و به طور طبیعی ویژگی‌ها و دانسته‌ها و علایق پژوهنده بر این تحقیق نیز اثر داشته است که این اثرات را باید از محدودیت‌های تحقیق بر شمرد.

محدودیت دیگر ناشی از این واقعیت است که ایران کشور وسیعی است و تحقیق حاضر نمی‌تواند ارزیابی دقیقی از نتایج کل سیستم‌های اطلاعاتی مدیریت و تصمیم‌گیری مدیران کارآفرین قلمداد گردد. نمونه جمع‌آوری شده عمدتاً از حسابداران بانک ملی زاهدان (نمونه آماری) بوده که تنها ۱٫۲۵٪ پرسنل بانک ملی کل کشور را شامل می‌شود. دلیل انتخاب این منطقه نیز آن

است که زاهدان مرکز استان سیستان و بلوچستان است این شهر نسبت به سایر شهرها گسترده‌تر است و این امر باعث سهولت در جمع‌آوری داده‌ها می‌شود.

منابع

- ✓ باقری، محمود، بستانی، مصطفی، (۱۳۹۳)، تحلیل اقتصادی عقود مضاربه و مشارکت در چارچوب بانکداری اسلامی نابرابری اطلاعاتی و کاهش کارایی، تحقیقات حقوقی، شماره ۶۷، صص ۱۰۵-۱۳۴.
- ✓ توکلی، محمد جواد، (۱۳۹۴)، تعریف بانک داری اسلامی و مؤلفه های آن از نگاه فقه حکومتی، معرفت، شماره ۲۱۳، صص ۶۳-۷۴.
- ✓ توکلی، محمد جواد، کریمی، عبدالخالق، (۱۳۹۳)، شاخص بانکداری اسلامی، معرفت اقتصاد اسلامی، شماره ۱۱، صص ۷۱-۹۴.
- ✓ جمعه ای، علی اصغر، (۱۳۹۰)، بانک داری اسلامی یا بانکداری منفعتی؟؛ نامه اتاق بازرگانی، شماره ۵۲۲، ص ۶.
- ✓ جواهری، محمد رفیق، (۱۳۹۰)، سود و بانکداری اسلامی، سفیر نور، شماره ۲۰، صص ۸۵-۱۲۲.
- ✓ حسینی دولت آبادی، سیدمهدی، (۱۳۹۵)، ماهیت بانک و دلالت های آن برای مطالعات بانکداری اسلامی، مطالعات اقتصاد اسلامی، شماره ۱۶، صص ۱۷۳-۱۹۸.
- ✓ خالقی، محمدجواد، (۱۳۹۵)، بانکداری اسلامی در ایران (مطالعه موردی: بانک قرض الحسنه مهر ایران)، پژوهشهای جدید در مدیریت و حسابداری، شماره ۵، صص ۱۸۱-۱۹۲.
- ✓ دیواندری، علی، (مدیرعامل بانک ملت و استادیار دانشگاه تهران در ایران)؛ وفایی، عظمی، (کارشناس بخش منابع انسانی مرکز تحقیقات و برنامه ریزی بانک ملت)؛ حسن پور، اکبر، (دانشجوی دکتری مدیریت دولتی دانشگاه علامه طباطبایی و محقق مرکز تحقیقات و برنامه ریزی بانک ملت). (۱۳۹۰). بررسی و مطالعه زیرساخت های فرهنگی و آموزشی رهیافتی مناسب برای تحقیق بانکداری الکترونیک در ایران.
- ✓ عباس زاده، مریم، روشن روان، آزاده، عطرکار روشن، صدیقه، (۱۳۹۷)، مدیریت ریسک نقدینگی در بانکداری اسلامی، پژوهش های حسابداری و حسابرسی، دوره ۴، شماره پیاپی ۱۳، صص ۲۱-۳۵.
- ✓ عبدالعزیز النجار احمد، (۱۳۶۸)، صد سؤال و صد جواب درباره بانکداری اسلامی، ترجمه عباس خان محمد، تهران، مرکز آموزش بانکداری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- ✓ عزیزی، آریا، (۱۳۹۷)، بحران های مالی و دلایل ثبات مالی نسبی بانکداری اسلامی در سطح بین المللی، قانون یار، شماره ۵، صص ۲۶۱-۲۷۶.
- ✓ موسویان، سید عباس، کاوند، مجتبی، (۱۳۸۹)، مدیریت نقدینگی در بانکداری اسلامی، معرفت اقتصاد اسلامی، شماره ۳، صص ۳۵-۶۴.
- ✓ میری، اشرف السادات، (۱۳۹۲)، میزان تطابق عملیات بانکی کشور با مبانی بانکداری اسلامی، مجله اقتصادی، شماره ۷ و ۸، صص ۳۹-۵۰.
- ✓ نظریور، محمد نقی، لطفی نیا، یحیی، (۱۳۹۳)، اجرای صحیح تسهیلات مشارکتی در بانکداری اسلامی به کمک صندوق های پروژه محور، تحقیقات مالی - اسلامی، شماره ۷، صص ۱۰۷-۱۳۴.

- ✓ نظریور، محمدنقی، یوسفی شیخ رباط، محمد رضا، ابراهیمی، میمنت، (۱۳۹۳)، شاخص های صوری شدن معاملات در عملکرد بانکداری بدون ربا در ایران؛ بررسی موردی: تسهیلات اعطایی شعب بانک تجارت مشهد مقدس، فصلنامه پژوهشهای اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، سال چهاردهم، شماره سوم، صص ۶۵-۹۲.
- ✓ ولایی، سمیه، حسونند، محسن، پورعباس، علی، (۱۳۹۶)، ارزیابی قوانین و مقررات بانکداری ایران در تحقق بانکداری اسلامی، مطالعات علوم اجتماعی، شماره ۳، صص ۶۱-۶۸.
- ✓ Anginer Deniz a ,Asli Demirguc-Kunt b ,Harry Huizinga c , Kebin Ma,(2016) “Corporate governance and bank capitalization strategies”, Journal of Financial Intermediation, Volume 26, April 2016, Pages 1-27
- ✓ Ghosh, Saibal,(2018) “ overnance reforms and performance of MENA banks: Are disclosures effective?”, Global Finance Journal 36 2018, 78-95
- ✓ James E. McNulty Aigbe Akhigbe .(2015) “Toward a Better Measure of Bank Corporate Governance”, In International Corporate Governance. Published online: 01 Oct 2015; 81-124
- ✓ Safiullah, Md, , Shamsuddin, Abul.,(2018). Risk in Islamic banking and corporate governance, Pacific-Basin Finance Journal Volume 47, February 2018, Pages 129-149
- ✓ Anderson M. Banker R. and Janakiraman S. (2003) Are Selling General and Administrative Costs “Sticky”? Journal of Accounting Research 41, 47-63. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.00095>
- ✓ Balakrishnan R. and Gruca T.S. (2008) Cost Stickiness and Core Competency: A Note. Contemporary Accounting Research , 25 , 993-1006. <http://doi.org/10.1506/car.25.4.2>
- ✓ Banker R. and Chen L. (2006) Predicting Earnings Using a Model Based on Cost Variability and Cost Stickiness. The Accounting Review 81, 285- 307. <http://doi.org/10.2308/accr.2006.81.2.285>
- ✓ Cannon J.N. (2014) Determinants of “Sticky Costs”: An Analysis of Cost Behavior Using United States Air Transportation Industry Data. The Accounting Review ,89, 1645-1672. <https://doi.org/10.2308/accr-50806>
- ✓ Delgado-García, J.B., Quevedo-Puente, E. and Díez-Esteban, J.M. (2013). Impact of Corporate Reputation on Firm Risk. Brit J Manage, 24: 1-20. doi:10.1111/j.1467-8551.2011.00782.x.
- ✓ Jiraporna,P. Chatjuthamard,P. Tongc,S. Kimd,Y. (2015). Does corporate governance influence corporate risk-taking? Evidence from the Institutional Shareholders Services (ISS). Finance Research Letters.
- ✓ Laeven L. and Levine R. (2009) Bank Governance Regulation and Risk Taking. Journal of Financial Economics. 2, 259-275. <http://doi.org/10.1016/j.jfineco.2008.09.003>.
- ✓ Lv S. and Zheng Y.J. (2016) Management Incentives Property Rights and Cost Stickiness. Finance and Accounting Communication 15, 40-43.
- ✓ McNulty, T., Florackis C., and Ormrod, P. (2013). Boards of directors and financial risk during the credit crisis, Corporate Governance: An International Review, 21(1), 58- 78
- ✓ Shigo, E, Ippei Fujiwara, Yuki Teranishi.(2015). Quality and Risk Reporting Company". Journal of International Economics S0022- 1996(16)30108-8.
- ✓ Yao, K. (2018). Cost Stickiness Ownership Concentration and Enterprise Risk – Empirical Evidence from Chinese Listed Manufacturing Companies. American Journal of Industrial and Business Management 8(1), 163-173.